

Slobodan Divjak

Hrišćanstvo, krv i tle

Predhrišćanski (paganski) bogovi bili su vezani za konkretni geografski partikularitet na kojem su obitavali ljudi istog porekla i zajedničke kulturne tradicije. Svaki antički grad-država imao je svoje lokalne, partikularnim događajima određene bogove. Zbog toga su te tvorevine bile u sebe zatvoreni svetovi kojima je bio stran duh otvorenosti prema drugima (gradovima- državama i njihovom stanovništvu), iz prostog razloga što je Drugi, baš zato što ima svoga boga, tertian kao apsolutni stranac koji može zavesti i zarobiti boga svoje otadžbine, ugasiti njeno ognjište, srušiti zidine unutar kojih postoji prostor slobode neodvojiv od zajedničkog kolektivnog duha i njegove običajnosti. Politeizam je, dakle, iz samog svoga određenja proizvodio odnos prijatelj-neprijatelj zasnovan na anatemisanju Drugoga kao emanaciji zla. Ako bi se kolonisti ili osvajači nastanili u nekom već sagrađenom gradu, u njega su prizivani vlastiti bogovi, dok su u iskopanju u samom njegovom jezgru bacane grudve iz zavičajnog tla u kojem su bili sahranjeni njihovi preci. Upravo zato što je konkretna geografska teritorija pripadala samom određenju paganskog boga, on se nikada, ni kad je njegovo boravište bilo iznad zemlje, nije mogao postaviti iznad Zemlje kao celine, uzleteti na nebo i postati čista onostranost (transcendencija).

Za razliku od toga, hrišćanstvo je, zahvaljujući karakteru svoga Boga, religiju odvajalo od prirode i utoliko od konkretne teritorije. Naime, hrišćanski Bog kao čisti duh i otuda kao jedan jedini, ima pretpostavku u samome sebi, tj. ne zavisi ni od čega drugoga što nije on sam, pa otuda ni od čega spoljašnjega: prirodnoga, partikularnoga, običajnoga, etničkoga i slično. Kao čisti duh, tj. kao čulno nepredočiv, kao nevidljiv, on nije ni crn ni beo ni žut, niti on na sebi ima bilo kakva nacionalno-državna, etnička i kulturološka obeležja. On ne vlada nad ovom ili onom teritorijom, već nad svim teritorijama i utoliko se postavlja iznad Zemlje kao celine postajući nebeski kralj. Jedino kao takav, kao čulno nepredočiv, on može postati Bog svih rasa, nacija i etnosa. Otuda mnogi teoretičari s pravom ističu da je hrišćanstvo prvi put u svetskoj istoriji izjednačilo sve ljude na Zemlji u duhovnom smislu. Ovaj univerzalizujući i egalitarni karakter hrišćanstva, tj. njegovo izdizanje Boga iznad svih krvno-srodstveničkih, naturalno-bioloških i običajnih veza nije mogao odgovarati nacistima usled njihove rasističke ideologije. Stoga su njihovi teoretičari, među kojima su se nalazili i vrsni intelektualci, posezali za teritorijalizacijom hrišćanskog Boga. Najpoznatiji pokušaj u tom pravcu načinio je Karl Šmit, nemački filozof i pravnik, koji je proskribovao jevrejske filozofe prava, pre svega Jelineka i Kelzena, da su utrli put "ideji praznog prostora" kao osnovi prava, čime su osobeni kulturno-geografski partikularitet učinili irelevantnim za pravo. Uzrok takvom pristupu Šmit vidi u jevrejskom nomadskom načinu života: "Jevrejski narod oseća odvratnost prema svemu što je povezano sa tlom, zemljom i teritorijom". Ovo

privilegovano mesto koje kulturno-geografski partikularitet ima u Šmitovom mišljenju je odlučujuće uticalo na njegovu interpretaciju hrišćanstva koje on postavlja na paganske osnove i radikalno ga odvaja od judaizma. Sakralna lokacija Šmitovog hrišćanstva je antički Rim - Šmit je inače sebe smatrao "Rimljaninom, po poreklu, tradiciji i pravu". Šmitov antisemitizam je u stvari sličan antisemitizmu jedne grupacije Musolinijevih fašista za koju je katolicizam bio "una cosa Romana" (rimska stvar).

Dovođenjem u vezu hrišćanstva i paganstva, tj. ustanovljavajući konkretno prostorno izvorište hrišćanstva, Šmit zapravo odbacuje univerzalističke implikacije hrišćanstva. Ali te implikacije je teško suspendovati, jer je jasno da se hrišćanski Bog ne može tretirati kao čulno nepredodiv, ukoliko se on tretira kao teritorijalizovani Bog. Uostalom, Šmit kao da zaboravlja da Avgustinov Božji grad (država) nema svoje utemeljenje ni na čemu zemaljskom, već u Bogu na nebesima. Upravo čisto duhovni karakter hrišćanskog Boga čini hrišćanstvo spojivim sa modernim pravnim univerzalizmom i formalizmom. Kao što hrišćanski Bog ne privileguje nijedan etnos, etos i kulturu, tako je i moderno pravo, u načelu gledano, kulturno-etnički neutralno. Kao što je svaki pojedinac, nezavisno od toga koje je krvi i sa kojeg je tla, "božje dete", isto tako je svaki pojedinac, nezavisno od svoje rasne, nacionalne i kulturološke pripadnosti, nosilac jednakih formalnih prava, posmatrano iz perspektive modernog prava.